

Fåregræsning i pyntegrøntkulturer

Af lektor Hans Ranvig, Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, fårehyrde Graham Allan og konsulent Frans Theilby, Forskningscentret for Skov & Landskab

Stadig flere benytter sig af får til renholdelse af pyntegrøntkulturer uden at have sat sig tilstrækkeligt ind i metoden og uden tilstrækkelig viden om får. Det kan gå galt, og det går galt flere steder, har vi erfaret.

En god idé, men...

Det er efterhånden blevet almindeligt at bruge får til renholdelse af juletræskulturer. Der er bred enighed om, at idéen er god, og mange steder bruges får i kulturer med stor succes. Men desværre er der også steder, hvor resultaterne langt fra er tilfredsstillende, og hvor juletræproducenterne stolt viser deres "juletræsfår" på arbejde, uden selv at have opdaget, at træerne er beskadiget. Til dels mangler de erfaring i at kunne observere bidskader, og til dels er fårene måske uegnede til arbejdet, selv om de tilhører en i øvrigt velegnet race. Endvidere er der mange, som ikke er i stand til at kunne læse

fårenes adfærd, og lader dem gå i kulturerne længe efter at arbejdet er udført. Flere steder har man sat elever til egenhændigt at forestå kontrollen med afgræsningen, og man spørger uvægerligt sig selv om, hvor mange skovbrugere, der ville sætte elever til selvstændigt at forestå kultursprøjtningerne. Kort sagt:

Der mangler kyndig rådgivning i brug af får til afgræsning i pyntegrøntkulturer, ellers bliver en god idé tabt på gulvet på grund af uvidenhed og manglende kontrol og styring.

"Juletræsfåret"

Ikke alle racer kan bruges i juletræskulturer, og selv om man har anskaffet sig Shropshirefår, kan man ikke regne med, at de bare klarer renholdelsen. Flere pyntegrøntproducenter har set fåregræsning som en god idé, og flere fåreavlere har fundet ud af, at der er et godt marked for Shropshirefår blandt pyntegrøntprodu-

center. De får, der i dag sælges som "træsikre" eller "trævante", har måske aldrig set en nordmannsgran, men tilhører bare en af de forædlede kødproducerende racer. – Avlerne har glemt, at der skal målrettet avlsarbejde til, hvis fårene skal holde sig fra at bide i træerne. De nuværende avlsparametre, som f.eks. et højt S-indeks (1) og gode slagtelam er i sig selv udmærkede, men er ingen garanti for et godt "juletræsfår". Det er derfor på tide at begynde at avle målrettet efter "juletræsfår", så pyntegrøntproducenterne ikke længere risikerer at købe får, som er uegnede til arbejdet i pyntegrøntkulturer. Det er i denne sammenhæng vigtigt at bemærke sig, at fårene i naturen er byttedyr, det vil sige, de har naturlige fjender. Fårene græsser gerne i formationer således, at de altid kan se andre dyr i flok-

(1): Udtryk for avlsværdi.

September- Oktober	Får ud af kulturer, flyttes evt. til naturplejearealer, hvor der er staldforhold, og vædder tilsættes (Løbning). Fårene bør i denne periode være i godt huld og må gerne tage på i vægt. Det er i mange sammenhænge fordelagtigt, at fårene læmmer i løbet af et par uger. Derfor er det vigtigt at styre løbningen i denne periode (adfærdsmæssig brunstsynchronisering).
Februar	Lægning
April-maj	Får + lam ud i kulturer. På dette tidspunkt vil lammene være 6-7 uger. Vædderlammene kan fravænes, og gimmerlammene følge med fårene på græs. I denne alder er lammene meget påvirkelige af fårenes græsningsadfærd, og de bør derfor gå sammen med fårene i kulturen. Hvis man ikke ønsker vædderlam i kulturen, kan de evt. bruges til afgræsning af naturplejearealer. Sørg for at der er læskure, skyggemuligheder – evt. kan en gammel landbrugsvogn være velegnet.
Maj-juni	Klipning + evt. behandling mod orm og spyfluer. I skudstrækningsperioden (maj-juni), hvor de nye skud er meget fristende og sårbare, kan det være nødvendigt at tage fårene ud af kulturerne. Om det er nødvendigt, beror på en vurdering af vegetationsmængden, og hvor sikker man er på sine får. Er man i tvivl om fårene skal tages ud, bør tvivlen komme træerne til gode, og fårene bør tages ud. Fravæning af lam kan med fordel ske i forbindelse med, at dyrene tages ud af kulturen.
Juni-juli	Fravæning af lam. Hvis lammene skal ilæmmes, bør de på dette tidspunkt, og af hensyn til deres udvikling, fravænes og gives bedre græsning, end der normalt er i kulturen på dette tidspunkt. Hvis de ikke skal ilæmmes, hvilket nok er mest hensigtsmæssigt i besætninger, hvor kulturen er det primære, skal de fjernes fra moderdyrene af hensyn til moderfårenes huld ved den kommende ilægning. Det gælder navnlig for får med tvillingegim-mere. Vær opmærksom på, at lam hvis tilvækst er standset, kan være vanskelige at få i gang igen. Tilskudsfordring til lammene kan altså være nødvendig.
August	Sortering af dyr til slagting og videreavl
September	Tilskudsfordring med henblik på at øge lammetallet (Flushing).

Tabel 1: Arbejdsopgaver ved fårehold i forbindelse med kulturgræsning.

ken. Hvis et dyr i flokken observerer noget usædvanligt, vil det løbe frem, vende sig mod det forstyrrende element, lade vandet og overveje om det skal stikke af. De andre dyr i flokken vil registrere dette og vise samme adfærd. I højt græs og i juletræskulturer med ældre planter kan fårene have svært ved at se deres artsfæller. Derfor skal de vænnes til at græsse i sådanne områder. Der er næppe nogen tvivl om, at den bedste plejeeffekt opnås, når fårene i en flok er tilvænnet græsning i kulturer allerede som lam under påvirkning af får med erfaring i kulturgræsning.

De følgende punkter er væsentlige i forbindelse med "juletræsfår":

- Kvaliteten af et "juletræsfår" ligger i, at det holder sig fra træerne.
- Selv den bedste avlskvalitet og afstamning behøver ikke afholde et får fra at bide i juletræerne.
- Et godt "juletræsfår" kan ødelægges af en pyntegrøntproducent, der ikke har sat sig ordentlig ind i metoden.
- De hidtidige erfaringer peger i retning af, at "juletræsfåret" skal findes blandt de forædlede kødracer: Shropshire, Leicester, Dorset, Oxforddown og Suffolk. Foreløbig findes det største erfaringsmateriale med brugen af Shropshire.

Indkøb af dyr

Ved indkøb af dyr er der mange faldgruber, når man ikke er erfaren fåreavler. I princippet kan det sammenlignes med at købe nordmannsgranplanter, hvor proveniensvalget jo ikke er uvæsentligt. Fra Landsforeningen Dansk Fåreavl kan man få adressefortegnelse samt beretning over registrerede besætninger for f.eks. Shropshire, Leicester og Suffolk, og derefter bedømme avlsresultaterne ud fra dataregistreringer over den enkelte besætning. Under alle omstændigheder er det en god idé at alliere sig med en fårekyndig i indkøbsfasen. Ved at sikre sig indkøb af sunde og avlsmæssigt gode dyr, vil man kunne spare sig for mange unødvendige ærgrelser. Navnlig skal man være opmærksom på, at ben og tænder skal være i orden på dyrene.

Årets gang

Arbejdet med fårene bør planlægges, så det passer bedst muligt med andre aktiviteter hos producenten og giver mindst muligt staldarbejde. Vedrørende foderplanlægning, læmning, klipning, ormekur o.s.v. henvises til speciallitteratur. Et eksempel på arbejdsopgaver ved fårehold i forbindelse med kulturgræsning ses i tabel 1, startende med ilæmning (løbning).

Held med renholdelse af kulturer ved

Figur 1: Brugen af får i juletræskulturer er blevet meget populært. Mange steder er der brug for kyndig rådgivning for at undgå, at en god ide tabes på gulvet.

fåregræsning forudsætter får, der er tilvænnet denne type græsning, mandskab der er interesseret i og vidende om får, og sidst men ikke mindst har tid til at observere og reflektere. Dette kan være svært at få til at harmonere med effektivitet, tempo og arbejdstidsregler.

Hvor er der hjælp at hente?

Efter ønske fra bl.a. Dansk Fåreavl er der opbygget en ny rådgivningstjeneste med 3 fårekonsulenter.

Nordjylland: Jens Østergaard, Års. Telefon: 98 62 41 44

Sønderjylland og Fyn: Ivar Kristoffersen, Skjern. Telefon: 97 35 34 00

Sjælland og Bornholm: Richard Andersen, Rønnede. Telefon: 56 79 19 41

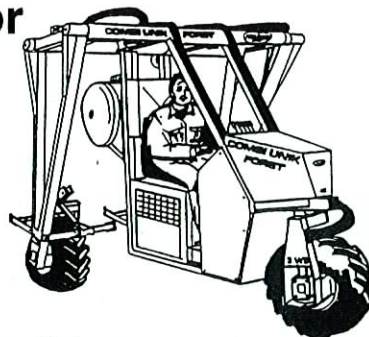
Specialrådgivning vedr. f.eks. fåreregistrering, individafprøvning m.m. varetages af Landbrugets Rådgivningscenter,

Sektion for små drøvtyggere, Århus. Telefon: 86 10 90 88.

Specialrådgivning vedr. får i pyntegrøntkulturer kan fås ved henvendelse til Graham Allan, Nørdamvej 23, 9632 Møltrup. Telefon: 86 69 20 64 eller biltelefon 20 28 95 73. Endvidere hos lektor Hans Ranvig, Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Sektion for Husdyrbrug og Husdyrsundhed, Telefon: 35 28 30 90 samt Frans Theilby, Forskningscentret for Skov & Landskab i Vejle. Telefon: 75 88 22 11.

Desuden henvises til pjecer fra Avlsforeningen for Dansk Shropshire v/Jens P. Bang Madsen. Telefon: 97 44 82 15 og Rapport nr. 1 i Forskningscentrets Pyntegrøntserie: "Renholdelse af pyntegrøntkulturer ved fåregræsning" fra Forskningscentret for Skov & Landskab. Telefon: 45 76 32 00.

Combi Unik Forst Portaltraktor

Forberedt til
Juletræer i fremtiden

JYDELAND

**MASKINFABRIK
TLF. 86 36 33 00**